امام حسین علیه السلام
در آیینه
شعر و ادب

محمد اسماعیل زاده

بسم الله الرحمن الرحیم

امام حسین علیه السلام در آیینه شعر و ادب

نویسنده:

محمد اسماعیل زاده

ناشر چاپی:

مجهول (بی جا ، بی نا)

ناشر دیجیتالی:

مرکز تحقیقات رایانه‌ای قائمیه اصفهان

فهرست

امام حسین(ع)در آیینه شعر و ادب

مشخصات کتاب

عنوان : امام حسین (ع) در آینه شعر و ادب

پدیدآورندگان : امام سوم حسین بن علی(ع)(توصیف گر)

محمد اسماعیل زاده(پدیدآور)

ادبیات وضعیت نشر : قم: محمد اسماعیل زاده، ۱۳۸۷

ناشر : محمد اسماعیل زاده

نوع : متن

جنس : مقاله

الکترونیکی

زبان : فارسی

توصیفگر : شعر

مقدمه

امام حسین (ع) شخصیت های بزرگی است که در هر عصر و زمانی به هر لحن وزبانی او را ستوده اند و اشعار زیادی در وصف او سروده اند.واقعه عاشورای حسینی مهم ترین اثری بود که در دگرگونی ادب و شعر فارسی وعربی نقش داشت به طوری که می توان آن را مبدأ رستاخیز درخشان ایران و ایرانی دانست شرح جزئیات این ایستادگی در راه حقیقت که انسان را بالاتر از فرشتگان ونزدیک تر به روح وحدانیت الهی قرار می دهد.یکی از علل اصلی بی شمار بودن سروده های شاعران در مدح و رثای امام حسین ترغیب و تشویق اهل بیت پیامبر بوده است که به برخی از کلمات اهل بیت در بیان ارزش و مقام شعر و شاعران اشاره می شود.امام صادق (ع) می فرماید: هر کس شعری برای حسین بن علی (ع) بگوید و پنجاه نفر را بگریاند بهشت بر اوست هر کس شعری برای امام حسین (ع) انشاد کند و بگرید و بگریاند و یا خود را غمگین نشان دهد. بهشت بر اوست امام صادق فرموده اند: در شأن و فضیلت ما بیت شعری گفته نمی شود، مگر آن که مؤید به تأیید (الهی و روح القدس باشد.مرثیه های مذهبی در مدح امام حسین (ع) بدان دلیل که بدون هیچ چشم داشتی سروده شده از احساس وصداقت فراوانی برخوردار است شاید بتوان قدیمی ترین مرثیه مذهبی را از «دعبل خزاعی دانست که در شهادت

امـام موسـی کاظم (ع) سـروده است شاعر این مرثیه را در حضور امام رضا (ع) انشاد کرده است قصـیده مزبور با مطلع تجاوبن باالـذنان و الزفرات نوائـح عجم الفظ و النطقات مشـتمل بر یکصد بیت است که تمامی آن در «مجالس المؤمنین قاضـی نور الله شوشتری آمده است اما در ادبیات فارسی مراثی و مدیحه سرایی را باید بی تردید محور مرثیه سرایی مذهبی دانست این مطلب به مقـدار قابـل توجهی در ادبیات عرب نیز صادق است زیراشاعران نام آور بسـیاری در رثای مظلومان واقعه کربلا در مضامین گران قدر سـروده اند:«دیک الجن از جمله شاعران مشـهور عرب است که مرثیه ای در شهادت امام حسین دارد. قاضی نور الله چند بیت از این مرثیه را در کتاب خود آورده است جاوا برأسک یا ابن بنت محمد مترملا بدمانه ترمیلاو کانما بک یا ابن بنت محمـد فتلوا جماداًعامـدین قتلوک عطشانـاًو لم یترقبوا فی قتلـک التنزیل و التلاویلاعبـدالجلیل قزوینی صاحب کتاب النقض از شاعران عرب زبان اهل سـنت نیز عده بسـیاری را معرفی می کند که اشـعاری در رثای حضـرت امام حسین سروده اند و تعداد این گونه شـاعران در میان پیروان شافعی و ابوحنیفه کم نیسـتند. نویسـنده مـذکور می نویسـد:شافعی در حق امام حسـین (ع) و شهدای کربلا مراثی بسیار گفته است از جمله قصیده ای است با مطلع ارثی الحسین و ارثی منه جحجاناً من اهل بیت رسول الله مصـباحاًو نیز قصـیده ای است با مطلع تاوب عمی فالفؤاد کیب و ارق نومی فالرقاد عجیب به نوشـته النقض شافعی این مراثی را سروده است که دیگران قادر به خلق امثال آن معانی نیسـتند. همین نویسـنده تعداد سـرایندگان مراثی شهیدان کربلا در ادبیات عرب رابی عدد و نهایت می داند

و فقط عده ای از آنها را نام می برد. هم چنین در مجالس المؤمنین از شاعرانی چون ابووقب بن وهیب بن زیفه الحجمی القرشی و سلیمان بن قبه الخزاعی نام برده شده است که اشعاری در رثای شهیدان کربلا دارند.

مراثی مذهبی در سوگ سالار شهیدان

امام حسین (ع) تولدش زندگی اش وشهادتش باعث دگرگونی های عظیم درتاریخ بشر بوده است واقعه سترگ و هولناک روز عاشورا و نبرد میان حق و باطل موضوع اصلی تمام مراثی مذهبی است کلمات مرثیه و نوحه آن چنان با واقعه جان سوز و شهادت امام حسین (ع) عجین گشته که هر گاه مرثیه و نوحه مطلق آورده می شود همه اذهان متوجه مصیبت های آن حضرت می شود.دکتر سید حسن سادات در مقدمه خود بر ترکیب بند مولانا محتشم کاشانی درتعریف رثاء و مرثیه چنین گفته اند: اظهار تألم و اندوه به زبان و شعر در ماتم عزیزان و سروران و ذکر مصایب پاکان راستین به ویژه حضرت مولی الکونین ابی عبدالله الحسین ابن علی (ع) سیدالشهدا و یاد ذکر مناقب و فضایل و تجلیل از مقام و منزلت شخص متوفا، بزرگداشت واقعه و تعظیم و دعوت ماتم زدگان را به گریه و شیون و گاه به اقتضای مقام به صبر و سکون و معانی دیگری از این دست ها را رثا، مرثیه و سوگ نامه گویند.

عصر شاعران

شاعران دل سوخته ای که در رثای امام حسین شعر سروده اند، در چند دوره قابل تقسیم هستند:

قرن چهارم هجری

اولین دوره قابل بررسی قرن اول تا چهارم هجری است در طول سه قرن و اندی از زمان شهادت امام حسین (ع) تا زمان حیات اولین شاعر حسینی کسایی مروزی هیچ شاعر دل سوخته ای این مصیبت عظما را درک نکرده و اهمیت فاجعه عاشورا رانادیده گرفته علت اساسی چیست علت آن است که در آن روزگاران سیاه و وحشت بار، دشمنان شیعه و خط آل پیامبر، رهبری امامان معصوم را مزاحم تداوم سلطه گری خود می دیدند و همواره برای نابودی تشیّع و آثار تشیع تلاش می کوشیدند؛ امامان معصوم را به شهادت می رساندند، آثار ارزنده شیعیان را نابود می کردند و با فرمان و بخشنامه همه را، مخصوصاً کارگزاران حکومتی را بسیج می کردند، آن گاه با زندان و چوبه دار، شمشیر و زنجیر، بدن هارا به خاک و خون می کشیدند و با تهمت و شایعه و جعل و تحریف به فرهنگ اهل بیت وتشیع و آثار علوی هجوم می آوردند. از یک طرف کتابخانه های دانشمندان شیعه را به آتش می کشیدند و از طرفی با پخش و نشر و کتاب ها و مقاله های سراسر جعل و تحریف به افکار و عقاید مردم حمله ور می شدند و انحراف ها و فرقه گرایی و گروه تراشی را دامن می زدند. شاعران پارسی زبان شیعی اگر بوده اند، از این محیط و جامعه جدا نبوده اند و ازاین رو مشکلات فراوانی بر سر راه آنان قرار داشت که به برخی از آنها اشاره می شود.

برخی از مشکلات شاعران شیعی از آغاز تا قرن چهارم

۱- شیعیان کتاب ها و اشعار علوی را از ترس پنهان می کردند؛۲- برخی از آثار در دل خروارها خاک دفن و به تدریج از بین رفت ۳- برفرض سرودن اشعار پارسی جرئت اظهار سرودها و رواج آن را نداشته اند؛۴- بسیاری از

مداحان و شاعران اهل بیت حب اهل بیت را انکار می کردند؛۵- شاعران شیعی به پنهان کاری و مخفی شدن و تقیه روی می آوردند؛۶- مهاجرت های غم بار شاعران شیعی در ترویج آثار علوی ۷- عدم وجود مرکزیت برای شاعران شیعی پراکندگی عدم امکانات اقتصادی روزگار هجرت و سرگردانی انزوا، فقر و تهی دستی ۸- اختناق حاکم ترغیب و تشویق بر شاعران اهل بیت به ویژه حسینی در کار نبود. در مقابل تهدیدها و تکفیرهای دشمنان آنان را مأیوس می ساخته همان شاعرانی که در همه جابر سر مبارک آنان جایزه تعیین می گشت و چوبه دارشان همه جا بر افراشته بود.دانشمندان و شاعران و ادیبان شیعه را به شهادت رساندند؛ آرام نگرفته حتی به قبر حضرت امام حسین (ع) نیز هجوم آوردند. متوکل دستور داد قبر امام حسین و منازل و بناهای اطراف را خراب کنند و پس از شخم زدن گندم بکارند. تا آثار ظاهری قبرها درکربلا از بین برود و بخشنامه ای صادر کرد مبنی بر این که زیارت ممنوع است

از قرن چهارم تا هفتم (هشتم هجری

شاعران اهل بیت اشعاری در مدح شیعه می سرودند و شاعران دوستدار اهل بیت با احساس این نیاز به مرثیه سرایی می پرداختند. سرودن مراثی مذهبی در قرن ششم گام های تازه ای بود که می توانست نیاز منقبت خوانان و مرثیه گویان را تأمین کند وبه گونه ای باشد که به کار تبلیغ و جلب قلوب و احساس توده ها آید. به تعبیر زیبای نصرالله امامی در تاریخ مرثیه سرایی فارسی قرن های ششم تا هشتم هجری را باید قرون تجربه تازه در مراثی شناخت چنان که در دوره بعد به شاعرانی خواهیم رسید که مراثی مذهبی را به اوج بلاغت و فصاحت رسانده و محور اصلی موضوع حسین بن

علی (ع) وماجرای نینوا و عاشورا می باشد. از مشاهیر شعرای حسینی (ع) در قرون ششم قوامی رازی است اگر چه سنایی غزنوی نیز (نیمه اول قرن پنجم (۴۳۷ ۵۲۵ ه. تا اواسط نیمه اول قرن ششم با قوامی هم دوره و معاصر بوده است مقایسه ای که بین شعرای این عصر صورت می گیرد، بیانگر صعود و اوج و رواج مرثیه سرایی از آغاز تاکنون بوده است شعرای حسینی این عهد عبارتند از: سنایی غزنوی (۴۳۷ ۵۲۵)، قوامی رازی (م نیمه اول قرن ۶ ه)، انوری ابیوردی (م ۵۸۳)، جمال الدین عبدالرزاق (م ۵۸۸) و ظهیر فاریابی (م ۵۹۸).مذهب تشیع در قرن هفتم و هشتم هجری به سرعت راه قدرت می پیمود و ازمقدماتی که در قرن ششم و اوایل هفتم برای نیرومندی آن فراهم آمده بود، تا به تدریج به صورت مذهب غالب در ایران درآید.تظاهرات عادی اهل تشیع در ایام سوگواری برای ساختن و خواندن اشعاری درمرثیه امامان و شهیدان هم در این دوره بر اوج خود قرار بود و از نمونه خوب این اشعار،قصیده ای از سیف فرغانی عارف و شاعر بزرگ است که برای کشته کربلا سرود،قصیده ای بسیار روان و حزین با این مطلع ای قوم درین عزا بگریید بر کشته کربلا بگرییداشک از پی چیست تا بریزد چشم از پی چیست تا بگریددر قرن هفتم و هشتم بیشتر سروده های شاعران مسلمان ذکر با مراثی اهل بیت می باشد. از شعرای حسینی این دوره سیف فرغانی اوحدی مراغه ای سلمان ساوجی خواجوی کرمانی و ابن تمیین می باشند و شعرایی همچون عطار ومولوی و کمال اسماعیل اصفهانی اشاراتی به وقایع کربلا دارند.

قرن نهم هجری

ذکر مناقب آل رسول و ائمه اطهار در اشعار این عهد

هم امری رایج است نه تنهادر قصاید غزالی از شاعران این زمان مانند ابن حسام کاتبی لطف الله نیشابوری امیرشاهی حاج حسینی جنایدی کمال الدین غیاث شیرازی نظام استر آبادی فغانی شیرازی و لسانی جز آنانی مدایحی و ذکر مناقب حضرت علی بن ابی طالب و اولاد اوداریم بلکه از سنّیان متعصبی مانند جامی هم اظهار احترام وافر در اشعار و خاصه درمثنویات نسبت به اهل بیت می شود... این ها همه علائم و نشان های تمایلی است که طرفداران سنت و جماعت به تدریج به طرف تشیع و پیروان آن پیدا می کردند.شیعه که در حلول قرن نهم هجری بر قوت خود می افزودند؛ گویا همین مایه نفوذ وپیشرفت را کافی نمی دانستند و بر آن بودند با رسمیت مذهب خود را مسجل سازند ومی بینیم که وقایع قرن نهم هجری مقدمه سودمندی شد برای قیام نهایی و غلبه قطعی آنان در آغاز قرن دهم هجری است در ادبیات فارسی مراثی مذهبی تازه ترین مرثیه سرایی است که در قرن نهم شکل خاصی به خود می گیرد.این سخن بدان معنا نیست که شاعران شیعه در مدح و رثای سیدالشهدا وجود نداشته اند و یا مراثی مذهبی نسروده اند، بلکه کیفیت زمان و سخت گیری ها نسبت به اهل تشیع به صورتی بوده است که این گونه اشعار ظاهر نشده یا حتی پاره ای از آنهاضایع گردیده است اگر شیعیان می توانستند به آزادی سروده های خود را در این زمینه آشکار کنند و ضبط نمایند. شاید اکنون مجموعه ای عظیم از مراثی به جای مانده بود.به گواهی تاریخ شیعیان در ابتدا از آزادی نسبی و مختصری برخوردار بودند. ازدوره سلطان محمود غزنوی به بعد، سیاست ضد تشیع بسیار شدید و شیعیان به گونه های مختلف مورد تجاوز

و آزار قرار گرفتند. این سیاست ضد تشیع اگر چه نتوانست مدت زیادی دوام آورد، به هر صورت مانعی بر سرودن شاعران شیعه بود. در اواخر سلطنت ملک شاه سلجوقی با سقوط نظام الملک شیعیان به تدریج در امور سیاسی و مملکتی نفوذیافتند. این نفوذ در اواخر قرن ششم و اوایل قرن هفتم به آن جا کشید که سلطان محمدخوارزمشاه و یکی از علویان به نام علاء الملک را از تِرفِد برای خلافت نامزد کرد و ائمه مملکت را واداشت تا بر بی استحقاقی آل عباس به خلافت فتوا دهند و به مستحق بودن سادات حسینی اعتراف کنند.در اواخر دوره سلجوقی که شیعیان به آزادی عمل نسبی دست یافتند و حتی آماده تبلیغ در بلاد مختلف شدند. منقبت خوانان یعنی کسانی که مدایح ائمه را به آواز در کوی و برزن می خواندند، تربیت و به کار گماشته شدند.پس از حمله مغول با از بین رفتن تعصبات بسیاری از شاعران اهل سنت نیز مانند شیعیان متعصب در مدح اهل بیت و ائمه هدی به سرودن شعر می پرداختند، که از جمله این افراد، کافی ظفر همدانی که سنی مذهب بود، اشعاری در مدح علی و آل علی داشت گرچه علمای شیعه سابقه سرودن مناقب و مراثی را از قرون نخستین می دانند،تلاش آشکار در این زمینه از قرن ششم هجری آغاز شد. از آن پس شیعیان – حتی پیش از عهد آل بویه – در روز عاشورا رسم تعزیت را اقامه می کردند و مصیبت شهدای کربلا را تازه می نمودند. در این روز بر منبرها ذکر مصایب اهل بیت گفته می شد و علما،سر برهنه می ساختند و عوام جامه چاک می زدند و زنان مویه کنان

روی می خراشیدند.هر چند عبدالجلیل قزوینی در النقض فردوسی را قدیمی ترین شاعر فارسی گوی شیعه می دانسته است و پیش از همه شاعران به او اشاره دارد. اما تصور می شود که کهن ترین مراثی مذهبی موجود، باید متعلق به قوامی رازی شاعر قرن نیمه اول قرن ششم باشد.دکتر ذبیح الله صفا درباره او می نویسد: قوامی رازی مردی شیعی مذهب و در میان شاعران معروف بوده است نه تنها نام او در کتاب النقض در شمار شاعران شیعی ذکرشده بلکه در آثار او اشعار کثیری در منقبت خاندان رسالت و مرثیت آنان نیز دیده می شود.دو مرثیه از قوامی رازی وجود دارد که نخستین آن قطعه ای در شش بیت است با عنوان در مرثیت امامزاده گفته و با این بیت آغاز می شود:میرو امامزاده چون او نیافرید تا از عدم خدای عمر بنده آورد محقق و دانشمند فقید، محدث ارموی منظور از امامزاده را حسین بن علی (ع) می داند و بهترین دلیل برای سخن خود را آخرین بیت از همین مرثیه ذکر می کند. آن جا که می گوید:آرد به زعفران جا هر سال گریه ها آن زعفران که خاصیتش خنده آوردتوضیح آن که - زعفران جا - مکانی در قم بوده است که شیعیان هر سال در ایام محرم و موسم عاشورا در آن جا برای سیدالشهداء(ع) اقامه عزا می کرده اند.دومین مرثیه در دیوان قوامی رازی قصیده ای است با عنوان در مرثیت سیدالشهدا (ع) و ذکر مصایب آن حضرت و اهل بیت این قصیده ۵۹ بیت و مطلع آن چنین است روز دهم ز ماه محرم به کربلاـ ظلمی صریح رفت بر اولاد مصطفاقصیده مذکور، مرثیه ای است که در کمال عذوبت و سادگی بیان آن روایی وتصویرهایش عادی و عبارتی از صور

خیـال عـاری است گویی شاعر قصـد آن داشـته است تا واقعه عاشورا را با حفظ جزئیات روایت کنـد. نفس ماجرا به این مرثیه جنبه عـاطفی می بخشـد و گرنه قوامی در این امر تـأثیر چنـدانی نـدارد. در هر حال مراثی مـذهبی قوامی رازی به جهت فضـل تقـدم آن اهمیت دارد.عبـدالجلیل قزوینی از شاعران شـیعه دیگری نیز نام می برد که در منقبت و مرثیت ائمه هدی اشـعاری به زبان فارسـی داشـته اند، که البته بسـیاری از اینان از درج این گونه اشعار در دیوان های خویش خودداری کرده اند تا به رفض متهم نشونـد. اشـعار گروه کثیری از این عـده نیز به دست معانـدان از میـان رفته است قاضـی نور الله شوشتری می نویسـد:حتی بسـیاری از اشـعار قوامی رازی در رهگـذر همین تعصـبات خام نابود شده است قاضـی نورالله، خواجوی کرمانی را نیز از جمله شاعران شـیعه می داند که در موضوع شـهادت حسـین (ع) دارای مرثیه اند. وی قطعه ای از خواجو را در این باره ذکر می کند که بـا این بیت آغـاز می شود.در حق باب شـما آمـد علی بابها هر کجا فضـلی در این باب است در باب شـماست این ابیات بر گرفته از قصـیده بلندی است از سـلمان ساوجی که قاضـی نورالله ابیات دیگر آن را نقل نکرده است علاوه بر آنچه در مجالس المؤمنین آمـده است دردیوان خواجو به ترکیب بنـدی برمی خوریم بـا عنوان فی التوحیـد و النعت و مناقب الخلفاءالراشـدین – رضوان الله علیهم اجمعین ترکیب بنـد چنین آغاز می شود.الهی از تو پرگهر کف دریای پرخروش هندوی درگهت شب شامی فروش سه بند از این ترکیب به مرثیه هایی در حق امام حسن (ع) و امام حسین (ع) وحضرت حمزه سیدالشهدا اختصاص دارد.

گرچه شکل تازه و بدیعی است که هر بندی باموضوع خاص از مدح و وصف و مرثیه و غیر آن اختصاص یابد، اما موضوع چندان بی سابقه ای هم نیست حتی گویا چنین بوده است که گاهی تنها بخشی از یک قصیده درموضوع مرثیه باشد و بقیه قسمتها درباره موضوع های دیگری سروده شود؛ مثلاً درالنقض پیرامون قصیده شافعی در رثای امام حسین (ع) با این مطلع تاوب عمی فا لفؤاد کیب و ارق نو می فالرقاد عجیب که پیش از این از آن سخن رفت آمده است تا آخر تمام مرثیه است . و یا در یکی از نسخه بدلها، این عبارت ذکر شده است تا آخر قصیده همه مرثیه است و این می رساند که قصایدی رسم بوده که همه آن در مرثیه نبوده و فقط بخشی از آن به مرثیه اختصاص داشته است اینک به ترکیب بند خواجوی بر می گردیم : سه بند مورد نظر از مرثیه خواجو، به ویژه رثای حضرت حمزه - رضوان الله علیه در مراثی مذهبی فارسی در این دوره تازگی دارد. بسیار پر احساس و عالی است درباره مراثی خواجو به یاری خدا در جای خود به گونه ای مستقل و مفصل سخن خواهیم گفت گذشته از خواجو، سلمان ساوجی نیز از جمله شاعرانی است که در این دوره مورد بحث مراثی متعددی در رثای حضرت حسین (ع) و یارانش داشته و با وجودی که بسیاری از آنها در منابع دیگر آمده است متأسفانه در متن چاپی دیوان وی موجود نیست آنچه از مراثی مذهبی سلمان در دیوان چاپ تهران مندرج است قصیده ای است با مطلع خاک خون آغشته لب تشنگان کربلاست آخر ای چشم بلابین جوی

خون پایت کجاست سلمان ساوجی در این قصیده که در کمال فخامت و استواری سروده شده است ضمن اعتراف به تشیع خود از حضرت امیرالمؤمنین علی (ع) و ابا عبدالله (ع) طلب شفاعت می کند.از مقایسه مراثی قوامی رازی با آنچه شاعران پس از او از جمله سلمان و خواجو سروده اند پی می بریم مراثی مذهبی در قرن ششم گام تازه ای بود که نیاز منقبت خوانان و مرثیت گویان را تأمین می کرد و در کار تبلیغ و جلب قلوب و برانگیختن احساسات توده ها مؤثر بود.در تاریخ مرثیه سرایی فارسی باید قرن ششم تا هشتم هجری را قرن های تجربه های تازه در مراثی مذهبی شناخت و ضمن این که در دوره بعد به شاعرانی برمی خوریم که مراثی مذهبی را به اوج رساندند و پر سوزترین اشکال مرثیه در ادبیات فارسی به وجود آورد.

مرثیه مذهبی در دیوان خواجو

آنچه در رثای حضرت امام حسین (ع) سروده گرایش به مدح دارد و تنها گریزی به میدان کربلا و تشنه شهید شدن آن حضرت دارد:آن گوشوار عرش که گردون جوهری با دامنی پر از گهرش بود مشتری در صورتش معین و در سیرتش مبین انوار ایزدی و صفات پیغمبری در بحر شرع لؤلؤ شهوار و همچون بحر در خویش غرقه گشته ز پاکیزه گوهری اقرارکرده حر یزیدش به بندگی و آنکه طفیل خاک درش خشکی و تری از کربلا بدو همه کرب و بلا رسید آری همین نتیجه دهد ملک پروری

سلمان ساوجی و مرثیه مذهبی

از جمله مراثی سلمان ساوجی قصیده ای است که در منقبت و رثای شاه شهیدان و سرور آزادگان حضرت حسین ع) سروده مشتمل است بر ۲۴ بیت با این مطلع خاک خون آغشته لب تشنگان کربلاست آخر ای چشم جهان بین اشک خونینت کجاست اگرچه سلمان در منقبت حضرت علی (ع) و به مناسبت زیارت نجف می گوید:می کنم اقرار و دارم اعتراف آن که نیست در ره دین رهبری همچون تو بعد از مصطفی و یا در جای دیگر می گوید:کوری چشم مخالف حسینی مذهبم راه حق این است نتوانم نهفتن راه راست اما رسوخ اعتقاد وی به دلایلی مورد تردید است و برای آگاهی بیشتر از این امر به مقدمه کلیات دیوان رجوع شود.قصیده سلمان در نسخه های چاپی دیوان شاعر، آشکارا به عنوان سوگواری معرفی شده اما مفهوم و رثا در آن بسیار ضعیف است و بیش از آنچه مرثیه باشد، مدیحه سرایی است این قصیده باید ظاهراًزمانی سروده شده باشد که سلمان به زیارت مرقد مطهر امام حسین مشرف شده و آن را به عنوان تحفه ای تقدیم آستان آن حضرت کرده است همان گونه

که گفته شد، بخش اندکی از قصیده التفات پیدا می کند و آن نیز در جایی است که شاعر اشاره ای گذرا به تشنه لب شهید شدن سرور آزادگان دارد. ضمن آن که شاعر در پایان قصیده از حضرتش تقاضای عنایت می کند. گرچه تشیع سلمان اندکی تردیدآمیز است اما در این قصیده بوی صداقت و اخلاص همراه با نوعی جوهر احساسی به خوبی دیده می شود. قصیده ای در سوگواری امام حسین دارد که قسمتی از آن رامی آوریم خاک و خون آغشته لب تشنگان کربلاست آخر ای چشم جهان بین اشک خونینت کجاست جز به چشم و چهره مسپر خاک در این در کان همه نرگس چشم گل رخسار آل مصطفاست از دل بر جسم من آرام گیر این جا دمی کاندرین جا منزل آرام جان مرتضاست این سواد خوابگاه قره العین علی است وین حریم بارگاه کعبه عز و علاست روضه پاک حسین است آن که مشکین زلف حور خویشتن را بسته بر جاروب این جنت سراز آب چشم زائران روضه اش طوبی لهم شاخ طوبی را به جنت نشو و نماست شمع عالمتاب عیسی مظهر اسرار لطف هر صباح از پرتو قندیل زرینش ضیاست مهبط انوار عزت مظهر اسرار لطف منزل آیات رحمت مشهد آل عباست ای که زوار ملایک را جنابت مقصد است وی که مجموع خلایق را ضمیرت پیشواست تابی از نور جبینت شمع تابان صباح تاری از زلف سیاهت خط مشکین مساست ناسزایی کاتش قهر تو در وی شعله زد تا قیامت هیمه دوزخ شد و اینش سزاست یا امام المتقین ما مفلسان طاعتیم یک قبولت چوما را تا ابد برگ و نواست یا شفیع المذنبین در خشکسال مختیم ز ابر احسان تو ما را تا ابد برگ و نواست یا

امیرالمؤمنین عام است خوان رحمتت مستحق بینوا را بر درت بانک صلاست یا امام المسلمین از ما عنایت وامگیر خود تو دانی که سلمان بنده آل عباست نسبت من با شما اکنون بدین ابیات نیست مصطفی فرمود سلمان هوز اهل بیت ماست روضه ات را من هوا دارم به جان قندیل وار آتش دل در برم دایم معلق بر هواست خدمتی لایق نمی آید زما بهر نثار خرده ای آورده ام و آن درّ منظوم شماست هرکسی را دست بر چیز و ما بر دعاست وه مکن چون دست این درویش مسکین در دعاست یا ابا عبدالله از لطف تو حاجات همه چو روا شد گر برآید حاجت من رواست

قرن دهم هجری

در قرن دهم هجری ما بوضوح می بینیم که در عهد صفوی کمتر شاعری رامی توان یافت که قصیده و ترجیع بند در ستایش پیامبر اکرم (ص) و امام شیعه نسروده باشد. ابن حسام بیشترین اشعارش در ذکر و مناقب و کرامات پیشروان تشیع و فضائل و خصائص امام علی است به حدی که از مجموع نعوت و مناقب و مراثی پیشوایان دین دیوانی خاص به وجود آورده است ابن حسام یک دیوان کامل از قصاید و ترکیبات و تربیعات و تخمیسات و تدیسات و تثمینات در توحید و ستایش رسول و اهل بیت و یا در مراثی بعضی از آنان دارد.چنین به نظر می آید که شاعران این کار را ذکات طبع و قریحه خود بشمار می آورند و از گذراندن آن به عنوان یک وظیفه محترم دینی غفلت نداشتند.در همین عهد محتشم کاشانی سمبل مرثیه سرایی می شود و در رثای امام حسین دوازده بند معروف خود را به اقتضاء هفت بند حسن کاشی می سراید چنان که از

این میان مرثیه شهیدان کربلاء دیگر شرف و قبولیتی بالاتر یافت اگر چه چند تن از شاعران بعد از او کوشیدند، نظیر آن را بیاورند لیکن هنوز ترکیب بند محتشم بهترین و مؤثرترین شناخته می شود.ساختن مرثیه درباره سیدالشهدا پس از این نیز در ادب فارسی دامنه پیدا کرد و به ویژه در دهه و عهد قاجاریه توسعه یافت که در پایان مقاله گزارشی از شعرای حسین ارائه دهیم باید بگوییم مجدالدین کسائی مروزی ناصر خسرو قبادیانی ابوالمجد سنائی غزنوی بدرالدین رازی انوری ابیوردی عبدالرزاق ظهیر فاریابی عطار نیشابوری کمال اسماعیل اصفهانی مولانا جلال الدین مولوی سیف فرغانی سلمان ساوجی اوحدی مراغه ای خواجوی کرمانی فریر مدی ابن یمین درویش ناصر بخارائی ابن حسام خوسفی نورالدین جامی خراسانی سید نظام داعی شیرازی بابا فغان شیرازی محمداعلی شیرازی محمد وحشی بافقی محتشم کاشانی محمد علی موذن خراسانی نطبری نیشابوری زلالی خراسانی محمد رفیع واعظ قزوینی محمد عابد تبریزی دعوتی داعی همدانی متین اصفهانی محمد عاشق اصفهانی سلیمان صباحی بیدگلی فتحعلی خان صبای کاشانی محمد نامی کرمانشاهی نشاط اصفهانی مفید شیرازی سروش اصفهانی خاموش یزدی حسن ارموی ..

درباره مرکز

بسمه تعالی

هَلْ يَسْتَوِي الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ

آیا کسانی که می‌دانند و کسانی که نمی‌دانند یکسانند ؟

سوره زمر/ ۹

مقدمه:

موسسه تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان، از سال ۱۳۸۵ هـ.ش تحت اشراف حضرت آیت الله حاج سید حسن فقیه امامی (قدس سره الشریف)، با فعالیت خالصانه و شبانه روزی گروهی از نخبگان و فرهیختگان حوزه و دانشگاه، فعالیت خود را در زمینه های مذهبی، فرهنگی و علمی آغاز نموده است.

مرامنامه:

موسسه تحقیقات رایانه ای قائمیه اصفهان در راستای تسهیل و تسریع دسترسی محققین به آثار و ابزار تحقیقاتی در حوزه علوم اسلامی، و با توجه به تعدد و پراکندگی مراکز فعال در این عرصه و منابع متعدد و صعب الوصول، و با نگاهی صرفا علمی و به دور از تعصبات و جریانات اجتماعی، سیاسی، قومی و فردی، بر مبنای اجرای طرحی در قالب « مدیریت آثار تولید شده و انتشار یافته از سوی تمامی مراکز شیعه» تلاش می نماید تا مجموعه ای غنی و سرشار از کتب و مقالات پژوهشی برای متخصصین، و مطالب و مباحثی راهگشا برای فرهیختگان و عموم طبقات مردمی به زبان های مختلف و با فرمت های گوناگون تولید و در فضای مجازی به صورت رایگان در اختیار علاقمندان قرار دهد.

اهداف:

۱.بسط فرهنگ و معارف ناب ثقلین (کتاب الله و اهل البیت علیهم السلام)

۲.تقویت انگیزه عامه مردم بخصوص جوانان نسبت به بررسی دقیق تر مسائل دینی

۳.جایگزین کردن محتوای سودمند به جای مطالب بی محتوا در تلفن های همراه ، تبلت ها، رایانه ها و ...

۴.سرویس دهی به محققین طلاب و دانشجو

۵.گسترش فرهنگ عمومی مطالعه

۶.زمینه سازی جهت تشویق انتشارات و مؤلفین برای دیجیتالی نمودن آثار خود.

سیاست ها:

۱.عمل بر مبنای مجوز های قانونی

۲.ارتباط با مراکز هم سو

۳.پرهیز از موازی کاری

۴.صرفا ارائه محتوای علمی

۵.ذکر منابع نشر

بدیهی است مسئولیت تمامی آثار به عهده ی نویسنده ی آن می باشد .

فعالیت های موسسه :

۱.چاپ و نشر کتاب، جزوه و ماهنامه

۲.برگزاری مسابقات کتابخوانی

۳.تولید نمایشگاه های مجازی: سه بعدی، پانوراما در اماکن مذهبی، گردشگری و...

۴.تولید انیمیشن، بازی های رایانه ای و ...

۵.ایجاد سایت اینترنتی قائمیه به آدرس: www.ghaemiyeh.com

۶.تولید محصولات نمایشی، سخنرانی و...

۷.راه اندازی و پشتیبانی علمی سامانه پاسخ گویی به سوالات شرعی، اخلاقی و اعتقادی

۸.طراحی سیستم های حسابداری، رسانه ساز، موبایل ساز، سامانه خودکار و دستی بلوتوث، وب کیوسک، SMS و...

۹.برگزاری دوره های آموزشی ویژه عموم (مجازی)

۱۰.برگزاری دوره های تربیت مربی (مجازی)

۱۱. تولید هزاران نرم افزار تحقیقاتی قابل اجرا در انواع رایانه، تبلت، تلفن همراه و... در ۸ فرمت جهانی:

۱.JAVA

۲.ANDROID

۳.EPUB

۴.CHM

۵.PDF

۶.HTML

۷.CHM

۸.GHB

و ۴ عدد مارکت با نام بازار کتاب قائمیه نسخه :

۱.ANDROID

۲.IOS

۳.WINDOWS PHONE

۴.WINDOWS

به سه زبان فارسی ، عربی و انگلیسی و قرار دادن بر روی وب سایت موسسه به صورت رایگان .

درپایان :

از مراکز و نهادهایی همچون دفاتر مراجع معظم تقلید و همچنین سازمان ها، نهادها، انتشارات، موسسات، مؤلفین و همه

بزرگوارانی که ما را در دستیابی به این هدف یاری نموده و یا دیتا های خود را در اختیار ما قرار دادند تقدیر و تشکر می نماییم.

آدرس دفتر مرکزی:

اصفهان -خیابان عبدالرزاق - بازارچه حاج محمد جعفر آباده ای - کوچه شهید محمد حسن توکلی -پلاک ۱۲۹/۳۴- طبقه اول

وب سایت: www.ghbook.ir

ایمیل: Info@ghbook.ir

تلفن دفتر مرکزی: ۰۳۱۳۴۴۹۰۱۲۵

دفتر تهران: ۸۸۳۱۸۷۲۲ ـ ۰۲۱

بازرگانی و فروش: ۰۹۱۳۲۰۰۰۱۰۹

امور کاربران: ۰۹۱۳۲۰۰۰۱۰۹

مرکز تحقیقات رایانه‌ای
قائمیه
اصفهان
www
برای داشتن کتابخانه های تخصصی
دیگر به سایت این مرکز به نشـانی
www.Ghaemiyeh.com
www.Ghaemiyeh.net
www.Ghaemiyeh.org
www.Ghaemiyeh.ir
مراجعه و برای سفارش با ما تماس بگیرید.
۰۹۱۳ ۲۰۰۰ ۱۰۹